

Besluit Verlenen ontheffing

Zoogdierstichting/ Dutch Mammal Foundation
T.a.v. 5.1.2e
Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1
6525 ED NIJMEGEN

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Onderwerp

Wet natuurbescherming -
soortbescherming

Inlichtingen bij

 5.1.2e

026

post@gelderland.nl

Blad

1 van 21

Locatie

Heel Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland.

Activiteit

Wetenschappelijk en ecologisch onderzoek naar in het wild voorkomende zoogdieren.

Beste heer

Hierbij ontvangt u een definitief besluit over bovengenoemde aanvraag. Wij verlenen u deze ontheffing.

De bijlagen zijn onderdeel van dit besluit

Bijlage 1 bevat een toelichting op ons besluit. Ook de voorschriften behorende bij deze ontheffing zijn opgenomen in bijlage 1. In bijlage 2 is een lijst met contactgegevens van de provincies opgenomen. In bijlage 3 staan de richtlijnen voor het vangen en hanteren van vleermuizen. Neem alle bijlagen goed door.

Besluit

U ontvangt nu het definitieve besluit. Wij publiceren dit besluit op www.overheid.nl.
Belanghebbenden kunnen bezwaar maken tegen het besluit.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

provincie
Gelderland

0000000085

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

2 van 21

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op [gelderland.nl](https://www.gelderland.nl). U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

5.1.2e

Erik Steenberg
Teammanager Vergunningverlening

Documentnummers inzage stukken:

03649684, 03682485, 03683231, 03631954, 03836460, 03914319, 03914320, 03917958,
03922839, 03929814, 03932936, 03932938, 03932939, 03932941.

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit bezwaar maken. Richt uw bezwaarschrift aan: Gedeputeerde Staten, secretariaat Commissie rechtsbescherming, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem. Graag 'bezwaarschrift' vermelden op de envelop en op de brief.

U kunt uw bezwaarschrift ook elektronisch indienen op het portaal Rechtsbescherming. Hiervoor gebruikt u DigiD, eHerkenning of eIDAS.

Meer informatie vindt u op www.gelderland.nl/bezwaren en bij het Provincieloket 026 359 99 99.

Als u een bezwaarschrift indient, kunt u bij de rechter een verzoek indienen voor een voorlopige voorziening. Zie www.rechtspraak.nl.

Bijlagen

- Bijlage 1 - Toelichting besluit en voorschriften
- Bijlage 2 - Contactgegevens provincies met zaakkenmerk
- Bijlage 3 - Richtlijnen vangen en hanteren vleermuizen

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
3 van 21

BIJLAGE 1

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Zoogdierverseniging, Toernooiveld 1, 6525 ED te Nijmegen, hierna te noemen de aanvrager, van 9 maart 2020 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst worden de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met een conclusie en overige verplichtingen.

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 15 maart 2022 ontvingen wij een aanvraag van de Zoogdierstichting/ Dutch Mammal Foundation voor een ontheffing, in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb, voor het uitvoeren van onderzoek naar in het wild voorkomende zoogdieren door de Zoogdierverseniging en geldig in geheel Nederland.

De Zoogdierverseniging is de landelijke soortenorganisatie voor uitvoering van zoogdiermonitoring, -inventarisatie en -onderzoek en zet zich in voor de studie en/of de bescherming van populaties van in het wild levende zoogdieren en hun leefgebieden. Kennis over aantalsontwikkeling en inzicht in de oorzaken van vooruit- of achteruitgang van specifieke zoogdiersoorten is nodig voor een effectieve bescherming. De Zoogdierverseniging heeft een bureau van 24 professionals en een ledenbestand van circa 1900 aangesloten leden. Veel van deze leden dragen als vrijwilliger bij aan de uitvoering van zoogdiermonitoring; o.a. in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) in opdracht van het Ministerie van LNV en de Provincies, zoogdierinventarisatie en zoogdieronderzoek. Incidenteel wordt door ervaren vrijwilligers geacteerd op meldingen van vleermuizen bij gemeenten, die aan de binnenkant van huizen in de woonruimtes terecht zijn gekomen.

Voor het onderzoek en deze meldingen is in het kader van de Wnb ontheffing aangevraagd voor:

Het overtreden van de volgende verbodsbepalingen met betrekking tot in het wild levende zoogdieren, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn:

- artikel 3.5, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor het opzettelijk doden of vangen van zoogdieren;
- artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor het opzettelijk verstoren van zoogdieren;
- artikel 3.6, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het onder zich hebben of te vervoeren van zoogdieren;

Het inzetten van verboden vangmiddelen bij het vangen op grond van:

- artikel 3.9, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het gebruik van niet-selectieve middelen bij het vangen van beschermde zoogdieren:
  1. niet-selectieve vallen; waaronder vangkooien, kastvallen en inlooppallen;
  2. niet-selectieve vangnetten; waaronder mistnetten, harpvallen en schepnetten;
  3. bandrecorders en/of andere geluidsdragers.

Het inzetten van het verdovingsgeweer of -pistool wordt aangevraagd, maar valt niet onder 3.9 lid 1 als zijnde een niet-selectief middel.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

4 van 21

Verder wordt nog ontheffing aangevraagd voor het overtreden van de volgende verboden uit de Wnb:

- artikel 3.10, eerste lid, onder a, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk vangen en doden van zoogdieren van soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, van de Wet natuurbescherming;
- artikel 3.24, tweede lid, van de Wet natuurbescherming in samenhang met artikel 3.10 en 3.11 van het Besluit Natuurbescherming, voor wat betreft het zich buiten gebouwen bevinden met een middel, aangewezen bij algemene maatregel van bestuur, dat geschikt is voor wat betreft het doden of vangen van zoogdieren;
- artikel 3.34, eerste lid, van de Wet natuurbescherming, voor wat betreft het uitzetten van zoogdieren.

Voor het inzetten van een verdovingsgeweer of -pistool door een daartoe bevoegd dierenarts wordt tevens ontheffing aangevraagd voor het verbod:

- Artikel 3.26 lid 1 a en b om een geweer in te zetten zonder geldige jachttakte of op andere gronden dan een jachtveld en zover nodig een ontheffing voor de onder 3.26 tweede lid gestelde regels, met dien verstande dat bij het verlenen van ontheffing, de regels als bedoeld in het tweede lid, onderdeel b, ook rekening wordt gehouden met belangen van veiligheid, volksgezondheid, welzijn en milieu.

Voor het onderzoek dat behalve onder de Wnb ook valt onder de Wet op Dierproeven (WOD) heeft de aanvrager [REDACTED] buiten verzoek [REDACTED]

[REDACTED] en landzoogdieren (AVD24800202215944) verleend door de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) na een beoordeling door een externe Dierexperimentencommissie (DEC). Alle onderzoeksprojecten, die onder de WOD vallen, worden op basis van een projectplan of werkprotocol vooraf getoetst door de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) van de Zoogdierverseniging. Deze projectvergunningen dienen nog geldig te zijn om voor het betreffende onderzoek ook aanspraak op deze ontheffing te kunnen maken.

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in de Wnb genoemde belangen onder artikel 3.8, vijfde lid, sub b aanhef onder 1 en onder 4:

1. Ter bescherming van wilde flora en fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
2. Voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek.

De aanvraag maakt deel uit van deze ontheffing.

Er is voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek in geheel Nederland eerder een ontheffing verleend. Het betreft de ontheffing voor de Zoogdierverseniging, voor verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, die op 14 april 2017 is afgegeven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met kenmerk FF/75A/2016/048. Deze ontheffing liep af op 13 april 2022.

De aangevraagde ontheffing, valt onder het bevoegd gezag van de provincies. De ontheffing is aangevraagd in de provincie Gelderland. De provincie waar de aanvrager is gevestigd. Voor de geldigheid van een ontheffing, geldig buiten de provincie Gelderland, is instemming met deze ontheffing van de desbetreffende provincie nodig. Indien de betreffende provincie geen instemming heeft verleend zal een afzonderlijke ontheffing moeten worden aangevraagd. Dit geldt ook voor hoofdinfrastructuur, gebieden of terreinen die nog onder bevoegd gezag van het Rijk (RVO) vallen.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

5 van 21

De ontheffing FF/75A/2016/048 is door de provincie Gelderland op 4 april 2022 en 2 januari 2023 tot tweemaal toe verlengd met een wijzigingsbesluit onder zaaknummer 2022-004863. De provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Brabant, Noord-Holland en Zeeland hebben ingestemd met deze wijzigingsbesluiten. De tweede verlenging is geldig tot en met 1 juni 2023.

Voor onderhavige ontheffing is opnieuw aan de provincies om instemming verzocht. De provincies Limburg, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Overijssel hebben op voorhand aangeven niet in te zullen stemmen met deze ontheffing. Alleen de provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland is daarom gevraagd in te stemmen met deze ontheffing.

De provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland hebben aangegeven in te kunnen stemmen met deze ontheffing.

Op 7 december 2022 hebben wij van de aanvrager aanvullende stukken ontvangen waarom wij per e-mail van 28 augustus 2022 hebben verzocht. Op 7 december 2022 heeft hierover een mondeling gesprek plaats gevonden tussen de Zoogdiervereniging en een vergunningverlener van de provincie Gelderland.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
6 van 21

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op de artikelen 3.5 lid 1 en 2; 3.6 lid 2; 3.8 lid 1 en 5; 3.9 lid 1 en 2; 3.10 lid 1 en 2; 3.24 lid 2 en 3; 3.25 lid 1 en 4, 3.26 lid 3 en 3.34 lid 1 en 3 van de Wet natuurbescherming,

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan de Zoogdiervereniging, Toernooiveld 1, 6525 ED te Nijmegen;

voor de soorten, de verbodsbepalingen en in het kader van het wettelijk belang zoals weergegeven in tabel 1 en voor de middelen en verbodsbepalingen zoals weergegeven in tabel 2 van deze ontheffing.

Tabel 1 Soorten, verboden en belangen

Soort(groep)	Verbod Wnb		Belang ¹
Als bedoeld in Bijlage IV HR en Bijlage A van de Wnb: Zoogdieren ² (<i>Mammalia</i>)	Artikel 3.5 lid 1	Vangen en doden	A en B
	Artikel 3.5 lid 2	Opzettelijk verstoren	
	Artikel 3.6 lid 2	Onder zich hebben of vervoeren	
	Artikel 3.10 lid 1a	Vangen en doden	
<i>Alle inheems voorkomende soorten</i>	Artikel 3.34 lid 1	Gevangen dieren weer terug uitzetten	

- 1) Belang: A: Ter bescherming van wilde flora en fauna of instandhouding van de natuurlijke habitats zoals genoemd onder artikel 3.8 lid 5b onder 1 en i.r.t. artikel 3.10 lid 2 van de Wnb. Belang B: Onderzoek en onderwijs zoals genoemd onder artikel 3.8 lid 5b onder 4 en i.r.t. artikel 3.10 onder lid 2 van de Wnb.
- 2) Geldt alleen voor grondgebonden zoogdieren en vleermuizen.

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
7 van 21

Tabel 2 Middelen

Soort	Verbod 3.9 lid 1	Middel op grond van HR bijlage VI onderdeel a
Grondgebonden zoogdieren (<i>Mammalia</i> ¹)	Vangen	Inloopval, kastval, vangkooi, schepnet
buiten verzoek		
Soort	Verbod 3.24 lid 2	Middel op grond van Bnb 3.10 c, e en g en 3.11 lid 1 en 2
Grondgebonden zoogdieren (<i>Mammalia</i> ¹) en	Bezit buiten gebouwen van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen die geschikt zijn voor het doden of vangen van dieren.	Vallen (met uitzondering van kastvallen). Vangkooien. Mistnetten, harpvallen en schepnetten.
buiten verzoek		
Soort	Verbod 3.26 lid 1 a en b en lid 2	Middel
Grondgebonden zoogdieren (<i>Mammalia</i> ¹)	Verboden op gebruik geweer	Verdovingsgeweer/ -pistool

1) Geldt alleen voor grondgebonden zoogdieren

De volgende middelen voor het vangen van dieren onder deze ontheffing, worden op grond van artikel 3.25, eerste lid, van de Wnb, aangewezen:

Voor grondgebonden zoogdieren: verdovingsgeweer- of pistool, inloopvallen, kastvallen, vangkooien, schepnet.

buiten verzoek

Voor het gebruik van verdovingsgeweer of -pistool, vallen, mistnetten, harpvallen, schepnet en handvangsten zijn aanvullende voorschriften opgenomen.

Het is op voorhand niet aan te wijzen welke middelen het beste ingezet kunnen worden voor het opzettelijk doden van beschermde zoogdieren binnen een onderzoek. Dit is mede afhankelijk van de diersoort en de onderzoeksdoelstelling. Voor het opzettelijk doden nodig in het kader van onderzoek geldt namelijk eveneens de WOD. De WOD vergunning en het op basis daarvan getoetste en goedgekeurde projectplan of werkprotocol, beschrijft de methode die, binnen de kaders van de onderzoeksdoelstelling, voorkomt dat het dier onnodig lijdt. Daarmee wordt ook voldaan aan artikel 3.24 lid 1 van de Wnb.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

8 van 21

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor de provincies Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland.
2. De geldigheidsduur van de ontheffing eindigt op 1 juni 2028.
3. Een provincie die heeft ingestemd met deze ontheffing kan ingevolge artikel 5.4 van de Wnb, op elk moment haar instemming intrekken of de provincie Gelderland verzoeken om de ontheffing te wijzigen.
4. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verboden en belangen zoals weergegeven in tabel 1 en voor het gebruik van de middelen zoals weergegeven in tabel 2.
5. De ontheffinghouder dient direct telefonisch of per email contact op te nemen, met de provincie waar de handelingen plaatsvinden, indien er verbodsbepalingen worden overtreden, waarvoor op dat moment geen ontheffing is verleend. Dit kan het geval zijn als er onverwachte negatieve effecten optreden op andere soorten, dan waarvoor vooraf melding is gedaan (zie voorschrift 13 en 14).
6. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door medewerkers van de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen, zoals gemachtigde externe onderzoekbureaus en geregistreerde vrijwilligers. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
7. Diegene die de handelingen uitvoert, waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, dient:
  1. een afgeronde MBO, HBO of universitaire opleiding in ecologie, biologie of natuurbeheer te hebben én aantoonbaar 1 jaar ervaring te hebben met de te verrichten onderzoekshandelingen;
  2. óf indien diegene geen ecologische opleiding heeft gevolgd, minimaal drie jaargangen ervaring te hebben gehad met de te verrichten onderzoekshandelingen;
  3. óf dient onder direct toezicht te staan van een ervaren veldmedewerker, die de kwalificaties zoals genoemd onder 1 of 2 aan opleiding en/of ervaring heeft gehad.
8. De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar een handeling wordt verricht waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, over:
  - een (digitale) kopie van deze ontheffing;
  - een bewijs dat zij door de ontheffinghouder gemachtigd zijn, op naam;
  - een geldig legitimatiebewijs;en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
9. De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen die een handeling verrichten waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, zijn door de ontheffinghouder gemachtigd en geregistreerd op een (digitale) lijst van de ontheffinghouder. Een kopie van de actuele lijst met naam en registratienummer dient jaarlijks met het overzicht genoemd in voorschrift 12, aan de provincies te worden gestuurd naar het adres en o.v.v. het kenmerk genoemd in bijlage 2. De (rechts)personen dienen toestemming te hebben gegeven om zijn/ haar gegevens op deze lijst te delen met bevoegd gezag, toezichthouders en opsporingsambtenaren.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

9 van 21

10. De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
11. Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2022-003171.
12. De ontheffinghouder dient jaarlijks voor 15 februari (vanaf het jaar 2024) een overzicht van de uitgevoerde onderzoeken, waarvoor in het jaar daarvoor aanspraak op deze ontheffing is gemaakt, te zenden aan de provincies: Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht of Zeeland voor zo ver die onderzoeken betrekking hebben op die provincie.
13. De onderzoeken waarbij handelingen worden verricht waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, dienen minimaal 3 weken voor aanvang bij de desbetreffende provincie gemeld te worden, via het in bijlage 2 vermelde emailadres o.v.v. het daarbij vernoemde kenmerk. Dit geldt voor vangen en/ of doden, en voor vervoer en onder zich hebben van dode of levende habitatsrichtlijnsoorten.
Dit geldt niet voor de periodieke monitoringsonderzoeken die in het kader van de NEM-meetnetten worden uitgevoerd.
Behalve voor die onderzoeken die plaatsvinden na zonsondergang op een locatie waar de toegang op dat moment wettelijk verboden is.
Voor de reguliere monitoringsonderzoeken (zoals winter- en zoldertellingen) in het kader van de NEM-meetnetten die door vrijwilligers worden uitgevoerd, volstaat een jaarlijks overzicht van het aantal betrokken vrijwilligers, welke km-hokken daarbij zijn onderzocht en op welke soortgroepen, conform voorschrift 12.
14. Bij de melding, genoemd onder voorschrift 13, dient het projectplan voor het onderzoek of de handeling meegestuurd te worden (alleen bij vangen en doden). Het projectplan, bevat tenminste:
  1. de contactgegevens van de onderzoeksleider, de opdrachtgever en de betrokken terreinbeheerder(s);
  2. de onderzoeksdoelstelling en de betrokken soort(groep);
  3. de locatie(s), tijdstippen en periode van het onderzoek;
  4. de onderzoeksmethoden en vangmiddelen;
  5. het aantal onderzoekers;
  6. een effectbeoordeling en indien nodig te treffen maatregelen
  7. een alternatievenafweging;
  8. indien van toepassing een toetsing met beoordeling in het kader van de WOD.

Een provincie kan, voor zover het onderzoek op hun grondgebied plaatsvindt, toestaan dat er geen projectplan bij de melding hoeft te worden meegestuurd.

15. Als binnen 3 weken na een melding, zoals genoemd onder voorschrift 13, geen reactie van de betreffende provincie volgt, kan het onderzoek, zoals aangemeld, doorgang vinden. Binnen dit termijn van 3 weken, staat het de betreffende provincie vrij, dit termijn nog eenmaal met maximaal 5 weken te verlengen. De provincie kan binnen deze periode om aanvullingen, aanpassingen of een startgesprek vragen. Binnen de maximale termijn van 8 weken na de melding kan de betreffende provincie besluiten de ontheffing voor het gemelde onderzoek in te trekken of de ontheffing voor dat onderzoek van extra voorschriften te voorzien.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

10 van 21

16. Bij het doden of aan de natuur onttrekken van beschermde soorten, zoals bedoeld in artikel 3.5 lid 1 en 3.10 lid 1a, voor bijvoorbeeld zoönose-gerelateerd onderzoek, dient het projectplan zoals genoemd in voorschrift 14, op de volgende punten te worden aangevuld:
  1. een beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de betreffende soort(en);
  2. de methoden en middelen die ingezet zullen worden voor het doden;
  3. onderbouwing waarom doden noodzakelijk is voor het onderzoek;
  4. in het geval van levend onttrekken; wijze van transport en periode van huisvesting.
17. De methoden en middelen die ingezet zullen worden voor doden en zijn beschreven in het projectplan, zoals genoemd in voorschrift 16, zijn voor het specifieke project in het kader van de WOD getoetst en goedgekeurd door de IvD, en in overeenstemming met de richtlijnen en voorschriften van de projectvergunning van de CCD.
18. De projectvergunningen van de CCD dienen nog geldig te zijn om de onderzoekshandelingen die ook onder de WOD vallen, op grond van deze ontheffing te mogen uitvoeren.
19. De handelingen waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, mogen uitsluitend worden verricht in het kader van onderzoek en onderwijs of ter bescherming van in het wild voorkomende zoogdieren en hun natuurlijke habitat.
20. Indien soorten in een ander terrein dan waar ze gevangen zijn, dat niet aangesloten ligt en die de soort ook niet zondermeer zelfstandig zou kunnen bereiken, weer worden losgelaten, dient dit in overleg en met goedkeuring van de betrokken terreinbeheerders/-eigenaars van de vanglocatie en uitzetlocatie en de betrokken provincie(s) waar dit plaatsvindt. Voor herintroductie en re-populatie dient altijd een separate ontheffing aangevraagd te worden.
21. Indien andere soorten als waarvoor het onderzoek is opgezet gevangen worden, dienen deze zo snel mogelijk op de vangplek weer te worden losgelaten.
22. Invasieve exoten die op de Unielijst staan en die gevangen worden, mogen niet worden losgelaten en dienen gemeld te worden bij de desbetreffende provincie.
23. Gevangen (verwilderde) huisdieren mogen niet zondermeer worden losgelaten, men dient deze te melden bij de desbetreffende provincie, om te vragen hoe hier mee om te gaan.

Soortspecifieke voorschriften

24. Het bij de aanvraag ingediende "Protocol zoogdieren, Dienst regelingen (RVO)" wijkt op enkele onderdelen af van de voorschriften in deze ontheffing. Daar waar het protocol strijdig is met de voorschriften uit deze ontheffing, zijn de voorschriften uit deze ontheffing leidend.
25. Waar het invasief onderzoek betreft dat onder de Wet op Dierproeven (WOD) valt, dient gewerkt te worden conform "Handreiking dierproeven met wilde dieren in hun biotoop".

buiten verzoek

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
11 van 21

buiten verzoek

buiten verzoek

31. Het afspelen van lokgeluiden op geluidsdragers voor de effectiviteit van het vangen of in het kader van het onderzoek, is toegestaan, maar niet binnen 40 meter van een bekende verblijfplaats, omdat de geluiden daar onnodig stress kunnen veroorzaken.

Grondgebonden zoogdieren:

32. De inloopvallen (life-traps) en kastvallen voor grondgebonden zoogdieren, dienen met intervallen van **maximaal 8 uur** gecontroleerd te worden. Indien men met twee controleronden per etmaal wil volstaan, kunnen daartoe de vallen na de ochtendronde worden dichtgezet en voorafgaand aan de avondronde weer worden opengezet. Dus bijvoorbeeld om 7 uur in de ochtend controleren en dichtzetten, om 18.00 weer openzetten en om 1 uur controleren, etc. . Kastvallen of vangkooien kunnen, in plaats van voornoemde 3 controlerondes van 8 uur, ook van een valzender met alarmfunctie voorzien zijn, mits de onderzoeker daarbij wel altijd binnen 3 uur ter plaatse kan zijn.
33. De provincie waar de onderzoeken plaatsvinden kan voor hun provincie of een project toestaan een andere interval voor inloopvallen te hanteren.

buiten verzoek

35. Het inzetten van een verdovingsgeweer of -pistool bij het vangen van zoogdieren dient te worden uitgevoerd door een gediplomeerd dierenarts met een vergunning voor de daarbij

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

12 van 21

ingezette middelen. De contactgegevens van de betreffende dierenarts dienen bij de melding van het onderzoek, zoals genoemd in voorschrift 13 en 14 meegestuurd te worden.

36. Voor het dragen van een geweer van de categorie IV, waaronder een verdovingsgeweer/-pistool valt, is een draagverlof WM14 nodig en zijn de in het verlof vernoemde voorschriften en beperkingen van toepassing.
37. Onderzoek naar wolf of goudjakhals dient behalve bij de betreffende provincie, ook gemeld te worden bij het wolvenmeldpunt van BIJ12.

buiten verzoek

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
13 van 21

BEOORDELING VAN DE AANVRAAG

Project

In de aanvraag beschreven project

De Zoogdierverseniging is de landelijke soortenorganisatie voor uitvoering van monitoring, inventarisatie en onderzoek aan zoogdieren en de bescherming van in het wild voorkomende zoogdieren. De Zoogdierverseniging voert dit onderzoek uit met haar vaste medewerkers en circa 1900 leden. Specifieke onderzoeken naar zoogdieren besteedt zij soms uit aan gespecialiseerde onderzoeksbureaus.

Monitoring en verspreidingsonderzoek wordt voornamelijk door vrijwilligers uitgevoerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM-meetnet).

Daarnaast verricht de Zoogdierverseniging ecologisch onderzoek en activiteiten met als doelstelling duurzame populaties van inheemse zoogdieren te behouden en in kaart te brengen. Er wordt onderzoek gedaan met cameravallen, mistnetten, harpvallen, inloopvallen en vangkooien. De gevangen dieren worden biometrisch onderzocht en soms van een zender voorzien om meer te weten te komen van de ecologie, gedrag of het leefgebied van het dier. Naar de populaties van vleermuissoorten wordt voornamelijk onderzoek gedaan met behulp van batloggers.

Soms worden dode dieren verzameld en vervoerd om doormiddel van pathologisch onderzoek de doodsoorzaak te achterhalen. De activiteiten waarop deze ontheffing ziet zijn in beginsel niet bedoeld om dieren te doden. In uitzonderlijke gevallen, voor onderzoek naar besmettelijke dierziekten en zoönose, kan ook doden nodig zijn. Deze onderzoeken zullen altijd eerst getoetst worden aan de WOD.

Verder organiseert en initieert de aanvrager diverse activiteiten in het kader van voorlichting, zoals cursussen, excursies en vrijwilligersprojecten gericht op ontwikkeling en behoud van habitat en populaties van diverse inheemse zoogdieren.

buiten verzoek

De Zoogdierverseniging vraagt een ontheffing aan voor het verrichten van handelingen ten behoeve van wetenschappelijk, ecologisch en monitoringsonderzoek naar in het wild voorkomende zoogdieren in Nederland. Er is in het verleden, voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek door de Zoogdierverseniging in Nederland, een ontheffing verleend. Het betreft de ontheffing voor verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming, afgegeven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met het kenmerk: FF/75A/2016/048. Deze ontheffing liep af op 13 april 2022.

Per 1 januari 2017 zijn gedeputeerde staten van de provincies bevoegd om ontheffing te verlenen. Op 4 april 2022 is een verlenging van bovengenoemde ontheffing verleend door provincie Gelderland met instemming van de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Zeeland met kenmerk 2022-004863. Deze ontheffing is onder hetzelfde zaaknummer nogmaals verlengd tot 1 juni 2023. De nieuwe ontheffing wordt aangevraagd voor een termijn van 5 jaar.

Onderzoek

Beschrijving van uitgevoerd onderzoek ten behoeve van de aanvraag is niet aan de orde, omdat het onderzoek zelf de activiteit betreft. Het onderzoek waarbij handelingen worden verricht waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, worden voorafgaand aan het onderzoek gemeld en voorzien van een projectplan waarin onderzoeksmethode en effecten worden beschreven.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

14 van 21

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Alle beschermde ecologische waarden van de aangevraagde soortgroepen, waarop de in tabel 1 genoemde verboden van toepassing zijn, kunnen tijdens de uitvoering van de onderzoeken voorkomen.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Door de uitvoering van de onderzoeken kunnen:

- Zoogdieren gestoord of verstoord, gevangen en in uitzonderlijke gevallen gedood worden;
- Zoogdieren vervoerd of onder zich gehouden worden;
- Zoogdieren gevangen worden met niet-selectieve middelen zoals genoemd in bijlage VI, onderdeel a van de Habitatrichtlijn.

De onderzoeksmethoden en bijbehorende handelingen staan beschreven in de twee aangeleverde protocollen ('Protocol mistnetten' en het 'Protocol zoogdieren') en de schriftelijke aanvraag. Op de aanvraag zijn aanvullende vragen gesteld, die schriftelijk zijn beantwoord en later nog mondeling besproken. Verder zijn de richtlijnen zoals genoemd op de website vleermuizenvangen.nl betrokken in de beoordeling.

In de aanvraag beschreven preventieve maatregelen om effecten te voorkomen

Preventieve maatregelen om effecten te voorkomen zijn niet aan de orde, of kunnen pas bepaald worden als de onderzoeksdoelstelling en de methodiek bekend zijn.

Het beoogde onderzoek uitvoeren zonder verstoring of vangen is niet mogelijk.

De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling wordt gekozen.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik wordt gemaakt van een gedragscode.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet aan de orde zijn en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteiten een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

Voor de onderzoeksmethode wordt, waar de onderzoeksvraag dit toe laat, zoveel mogelijk gewerkt conform onderzoeksprotocollen. Sommige onderzoeksvragen vragen meer diepgaand onderzoek dan standaard inventarisaties. Daarbij kan vangen en hanteren voor biometrische gegevens nodig zijn. In uitzonderlijke gevallen, voor onderzoek naar besmettelijke dierziekten en zoönose, kan ook doden nodig zijn.

De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling wordt gekozen.

Waar het invasief onderzoek betreft dat onder de Wet op Dierproeven (WOD) valt, wordt gewerkt conform "Handreiking dierproeven met wilde dieren in hun biotoop".

Belang, noodzaak en ingezette onderzoeksmethoden en middelen worden afgestemd met de IvD van de Zoogdierversameling.

Beoordeling**Onderzoeksmethoden***Beoordeling van de in de aanvraag genoemde onderzoeksmethoden*

Om onderzoeksvragen te beantwoorden is vaak al voldoende informatie beschikbaar in databanken of wetenschappelijke literatuur. Voor monitoringsdoeleinden, verspreidingsonderzoek, kennisoverdracht, specifieke ecologische kennis en kennis over zoönose en bedreigingen is soms

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
15 van 21

aanvullend onderzoek noodzakelijk waarbij, met de onderzoekshandelingen, de Wnb wordt overtreden en een ontheffing dus noodzakelijk is.

Met deze methoden kan ecologische kennis worden verkregen over habitatgebruik, verspreiding, staat van instandhouding en condities van populaties. Aldus verkregen onderzoeksresultaten vormen de basis voor adviezen aan beleidsmakers, terreinbeheerders en andere stakeholders.

Om negatieve effecten op de diverse soortgroepen te beperken wordt zoveel mogelijk volgens protocollen en in het ecologisch werkveld gangbare onderzoeksmethoden gewerkt. Waar dit vanuit de onderzoeksvraag niet mogelijk is blijven de negatieve effecten als gevolg van onderzoekshandelingen, bij de meeste soortgroepen, beperkt tot stress tijdens het hanteren.

Wij hebben de onderzoeksmethoden bestudeerd en oordelen dat de onderzoeksmethoden, zoals beschreven, functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen. Op een aantal punten hebben wij gemeend aanvullende voorschriften te moeten opstellen. Dit om deze ontheffing in lijn te brengen met onderzoekontheffingen die eerder aan andere instanties zijn afgegeven.

Vallen die niet-selectief zijn, geen vangalarm hebben en onbeheerd in het veld achterblijven moeten minimaal elke 8 uur gecontroleerd worden, omdat anders specifieke zoogdieren, zoals spitsmuizen, door honger of stress kunnen overlijden. Het inzetten van putvallen als vangmiddel voor kleine zoogdieren staan wij niet toe, omdat dit een extra risico geeft op predatie omdat deze vallen ook na de vangst voor predatoren als de wezel toegankelijk blijven. In specifieke uitzonderingsgevallen kan de ontheffinghouder bij de desbetreffende provincie verzoeken hiervan af te mogen wijken. Dit dient onderbouwd te zijn met een projectplan en is slechts toegestaan na schriftelijke instemming.

buiten verzoek

buiten verzoek

Alternatievenafweging

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

Op basis van de onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvraag wordt de minst invasieve onderzoeksmethode gekozen.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

De onderzoeken zijn locatie-specifiek, omdat de onderzoeksvraag vaak samenhangt met de verspreiding en het habitatgebruik van de specifieke soort. Zover de onderzoeksvraag en de trefkans het toelaat worden de onderzoeken zodanig uitgevoerd dat zo min mogelijk verstoring in de voortplantingsperiode en winterrustperiode plaatsvindt. Het achterwege laten van de

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

16 van 21

onderzoeken heeft weliswaar een (tijdelijk) minder verstorend effect, maar het onderzoek is nodig. Onderzoek is noodzakelijk om kennis op te doen en uit te breiden over vragen rond de verspreiding, de staat van instandhouding, mogelijke beheermaatregelen of bedreigingen van populaties. Met deze methoden kan ecologische kennis worden verkregen over habitatgebruik, mobiliteit, genetische samenstelling en conditie van populaties en interacties met omgevingsfactoren. Aldus verkregen onderzoeksresultaten vormen de basis voor (wetenschappelijke) adviezen aan beleidsmakers, natuurbeheerders en andere stakeholders. Voor de ecologische onderbouwing van veel besluitvorming in het kader van natuurregeling is de betreffende onderzoeksresultaten essentieel en onmisbaar. Hierdoor kunnen op de lange termijn negatieve effecten op de soorten worden voorkomen of beperkt en positieve effecten bevordert.

Bij het uitvoeren van het onderzoek dient te allen tijde zorg te worden gedragen om de minst schadelijke methode te kiezen en zo verantwoord mogelijk te werken die een toereikend onderzoeksresultaat biedt voor het doel dat wordt nagestreefd. Onderzoeksmethodes dienen te worden geoptimaliseerd per soort(groep) én situatie en zodanig te worden opgezet dat deze zo min mogelijk nadeel voor de dieren en hun habitat veroorzaken. Daar waar mogelijk worden alternatieven gebruikt of ontwikkeld, zoals andere technieken of protocollen om data te verzamelen. Die onderzoeken waarbij vangen, doden of vervoer en onder zich hebben, aan de orde is, worden vooraf gemeld en voorzien van een projectplan. De provincie kan op basis van dit projectplan om een startgesprek verzoeken, aanvullende voorschriften opstellen of in het uiterste geval de ontheffing op dit onderdeel intrekken.

Wij achten voldoende onderbouwd dat, wanneer het onderzoek op de voorgenomen wijze wordt uitgevoerd met de genoemde middelen en methoden en met inachtneming van de voorschriften uit deze ontheffing, er zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met de betrokken soorten. Het uitvoeren van het beoogde onderzoek zal bijdragen aan de kennisopbouw, behoud en ontwikkeling van de aangevraagde beschermde soortgroepen en hun leefgebieden. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing om de benodigde inzichten te verkrijgen.

Belang*In de aanvraag beschreven belangen*

De ontheffing is aangevraagd op grond van de belangen 'voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek' en 'de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats', zoals genoemd in artikel 3.8, vijfde lid, sub b aanhef en onder 4 en onder 1 van de Wnb.

Het ecologisch onderzoek vindt plaats om inzichten te krijgen in de staat van instandhouding, de verspreiding en de ecologische en biologische kennis van in het wild voorkomende zoogdieren in Nederland, deze inzichten te vergroten en kennislacunes hierin te dichten. Met de onderzoeken die de Zoogdierverseniging uitvoert samen met haar partners en vrijwilligers, wordt bijgedragen aan de ecologische kennis voor bescherming, behoud en herstel van populaties en ontwikkeling van de natuurlijke leefomgeving van de inheemse soorten. Deze ecologische kennis wordt ook inzichtelijk gemaakt door veldexcursies, cursussen en het openbaar beschikbaar stellen van bijvoorbeeld handleidingen.

De metingen en monitoring door de NEM dienen om de landelijke- en provinciale trend van een specifieke soort vast te stellen, waarmee ook de landelijke staat van instandhouding beoordeeld kan worden. Ook door BIJ12 en LNV goedgekeurde methodieken worden daarop gebaseerd. Met de provinciale meetnetten worden trend en staat van instandhouding vastgesteld van desbetreffende doelsoorten in Natura 2000-gebieden. Met het uitvoeren van zenderonderzoek kunnen populaties vleermuizen en hun gedrag in kaart worden gebracht. Door ziektekundig onderzoek worden de aanwezigheid en verspreiding van ziektes bij zoogdieren in kaart gebracht en kunnen populaties beter beschermd worden.

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

17 van 21

Beoordeling van belangen

Gelet op het voorgaande zijn wij van oordeel dat de genoemde belangen 'onderzoek en onderwijs' en 'de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats' voldoende onderbouwd is om de negatieve effecten op zoogdieren, die als gevolg van de uitvoering van de activiteit optreden, te rechtvaardigen.

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen.
Het betreft de belangen die zijn weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding*In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten*

In de aanvraag is beschreven hoe zoveel mogelijk schade aan dieren en hun habitat kan worden voorkomen. De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling dient te worden gekozen, om zo de effecten op de betrokken soorten zo klein mogelijk te houden. Een deel van de beoogde onderzoeken kan niet worden uitgevoerd zonder de soort te vangen of te verstoren. Voor de meeste van deze onderzoeksvragen volstaat het vangen en hanteren zoals beschreven in de reguliere onderzoeksprotocollen en handleidingen van de Zoogdierversamenleving. Hierdoor blijven de negatieve effecten als gevolg van onderzoekshandelingen over het algemeen beperkt tot stress tijdens het hanteren.

Er wordt geen negatief effect verwacht op de soorten of hun habitats als gevolg van het uitvoeren van de NEM-monitoring.

Daarbij is het wel belangrijk dat de protocollen en de voorschriften uit deze ontheffing worden opgevolgd. Onderzoekshandelingen, zoals vangen moet altijd door een ervaren veldmedewerker worden uitgevoerd, dan wel onder direct toezicht staan van een ervaren veldmedewerker. Een groot deel van het monitoringsonderzoek wordt uitgevoerd door ervaren vrijwilligers, studenten of professionele onderzoekers van externe bureaus die op dat moment aan een onderzoek van de zoogdierversamenleving werken. Daarnaast heeft ze een team van professionele onderzoekers in dienst die wetenschappelijk en ecologisch onderzoek uitvoeren naar voorkomende zoogdieren. De waarnemingen (vrijwilligers NEM-meetnetten) gebeuren voor het overgrote deel op het gehoor of op zicht, waarbij de waarnemer via een transect of steekproefsgewijs het desbetreffende plot bemonsterd. Vangen van zoogdieren gebeurt op beperkte schaal, doden alleen na toetsing op de WOD.

Beoordeling staat van instandhouding

Er worden geen negatieve effecten van de onderzoekshandelingen op de staat van instandhouding van de betrokken soorten verwacht. Voor alle soorten is het uitgangspunt dat de staat van instandhouding van de populaties niet in het geding komen en dat schade of onnodig lijden te allen tijde zoveel mogelijk wordt voorkomen. De doelstelling van de onderzoeken en handelingen zijn er juist op gericht om ecologische kennis te vergaren, waarmee de gunstige staat van instandhouding kan worden bereikt en gemonitord. Dit geldt ook voor soorten die in het kader van de Wnb vrijgesteld zijn, maar wel vallen onder de zorgplicht.

Op grond van het vorenstaande zijn wij van mening dat de maatregelen, met inachtneming van de voorschriften, voldoende zijn om negatieve effecten te voorkomen dan wel tot een minimum te beperken en dat de handelingen niet leiden tot verslechtering van de instandhouding van zoogdieren in de provincies Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht of Zeeland.

Conclusie

Wij hebben de aanvraag beoordeeld en wij oordelen dat de onderzoeksmethoden zoals beschreven functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen en de daarmee gediende belangen; onderzoek en onderwijs en ter bescherming van wilde flora en fauna en instandhouding van hun

Datum

1 juni 2023

Zaaknummer

2022-003171

Blad

18 van 21

natuurlijke habitats. Het verspreidingsonderzoek, de monitoring en kennisopbouw dragen bij aan het onderbouwen en verantwoorden van beleidskeuzes en beheermaatregelen en zullen in die zin een positief effect hebben op de staat van instandhouding van de betreffende soorten.

Wij zijn van mening dat met het volgen van de beschreven methodieken en voorschriften, de effecten op de te onderzoeken soortgroepen beperkt blijven en dat voldaan wordt aan de zorgplicht, zoals die in het kader van de Wnb geldt. Er zijn geen alternatieven voorhanden waarbij minder negatieve effecten optreden.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden en welke middelen hiervoor kunnen worden ingezet. Deze zijn weergegeven in tabel 1 en 2. Wij achten het overtreden van deze verboden bij de uitvoering van de beschreven onderzoeksmethoden aannemelijk en mogelijk noodzakelijk.

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing onder oplegging van voorschriften worden verleend en is geldig in de provincies Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

Datum
1 juni 2023

Zaaknummer
2022-003171

Blad
19 van 21

Bijlage 2

Emailadressen en kenmerken voor meldingen en toezenden onderzoekverslagen per provincie.

Provincie	Kenmerk/ zaaknummer	Adres
Gelderland	2022-003171	post@gelderland.nl
Drenthe	202200891	vth@drenthe.nl
Flevoland	3116309	wetnatuurbescherming@flevoland.nl
Friesland	264143	wbn@fryslan.frl
Groningen	K46049	loketvth@provinciegroningen.nl
Noord-Holland	OMG-010662/ DMS426053	postbus@odnhn.nl
Utrecht	Z2023-00000985	servicebureau@provincie-utrecht.nl
Zeeland	251364	natuurbeschermingswet@zeeland.nl groenewetten@rud-zeeland.nl

buiten verzoek

buiten verzoek